

формування стійкого пізнавального інтересу до історії і способів її вивчення, розвиток пізнавальних здібностей учнів, практичних і комунікативних умінь, виховання громадянськості, патріотизму, позитивних моральних якостей, почуття власної причетності та поваги до історико-культурної спадщини, відповідальності за її збереження.

Основними формами позаурочної роботи з історії є: масова (історичні вечори, лекції та бесіди, історичні екскурсії, вікторини та конкурси, олімпіади, конференції тощо); групова (історичний гурток, історичні клуби, робота в музеї; випуск історичних газет, журналів); індивідуальна (читання історичної літератури, робота в архівах, написання рефератів та доповідей, виконання творчих завдань).

Позаурочна робота учнів з історії у профільній школі передбачає використання багатьох традиційних для методики форм і методів, проте, її завдання обумовлюють специфіку їх застосування і відповідні методичні умови ефективної діяльності вчителя.

Література

1. Баханов К.О. Дослідницька робота на уроках історії / К. О. Баханов. – Х : Вид. гр. «Основа», 2004. – 144 с.
2. Берельковский И., Павлов Л. Методика преподавания истории в общеобразовательной школе.: Учебное пособие. / Берельковский И., Павлов Л. – М.: ПОМАТУР, 2001. – 335 с.
3. Вагин А.А. Методика преподавания истории в средней школе / Вагин А. А. – М. : Просвещение, 1968. – 431 с.
4. Вяземский Е. Е., Стрелова О. Ю. Теория и методика преподавания истории: Учеб. Для студ. высш. учеб. заведений. / Вяземский Е. Е., Стрелова О. Ю. – М.: гуманит. Узд. Центр ВЛАДОС, 2003. – 384 с.
5. Гузьков В. П. Внеклассная работа по истории и обществознанию: Из опыта работы / В. П. Гузьков. – М.: Просвещение, 1981.– 159 с.
6. Методика преподавания истории в средней школе: [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2108 «История»] / С. А. Ежова, И. М. Лебедева, А. В. Дружкова и др. – М. : Просвещение, 1986. – 272 с.
7. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : [учебник для студ. вузов, обуч. по пед. спец.] : в 2 кн. – М. : Владос, 1999 . – Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения. – 1999. – 576 с.
8. Позакласні заходи з історії. / Упоряд. Н. І. Харківська. – Х.: Вид. група «Основа», – Випуск 2. – 2005. – 160 с.
9. Пометун Е. И. Школьное историческое образование в Украине: пути развития и проблемы. / Е. И. Пометун . – Луганск, 1995. – 200 с.
10. Пометун О. І. Методика навчання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К. : Генеза, 2006. – 328 с.
11. Родин А. Ф., Соколовский Ю. Е. Экскурсионная работа по истории / Родин А. Ф., Соколовский Ю. Е. – М., 1974. – 126 с.

УДК 371.13

Горохівська Т.М.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики викладання
суспільних дисциплін Сумського державного
педагогічного університету ім.А.С.Макаренка

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ

У статті розкривається зміст поняття “самостійна робота студентів”. Обґрунтовується необхідність самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах, що містить важливий перехід від навчально-пізнавальної самостійності у якість засвоєння студентами навчального матеріалу. Визначаються особливості активних форм і методів навчання.

Ключові слова: самостійна робота студентів, педагогічні технології, професійна підготовка.

Гороховская Т. Н. К вопросу об организации самостоятельной работы студентов в системе профессиональной подготовки будущих учителей истории.

В статье раскрывается содержание понятия “самостоятельная работа студентов”. Обосновывается необходимость самостоятельной работы студентов в высших учебных заведениях, которая содержит важный переход меры учебно-познавательной самостоятельности в качество усвоения студентами учебного материала. Определяются особенности активных форм и методов обучения.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, педагогические технологии, профессиональная подготовка.

Gorohivska T. M. To the question about organization of independent work of students in the system of professional preparation of future teachers of history.

Maintenance of concept “independent work of students” opens up in the article. The necessity of independent work of students is grounded for higher educational establishments, that contains an important transition from educational-cognitive to independence in quality of mastering of educational material students. The features of active forms and methods of studies are determined.

Keywords: independent work of students, pedagogical technologies, process of professional preparation.

Постановка проблеми. Проблема професійної підготовки майбутнього учителя, його професійного саморозвитку в нових економічних і соціокультурних умовах сучасного українського суспільства є на сьогодні однією з актуальних і гостро дискусійних. У науково-педагогічних дослідженнях виявлено протиріччя між ускладненим соціальним замовленням до професійної підготовки учителів (зокрема учителів історії) та усталеною практикою, що виявляє орієнтацію переважно на репродуктивний характер виконання професійних функцій. Розв'язання даної проблеми започатковано у доведенні того, що саме самостійна діяльність студентів, яка активізує розвиток професійних якостей особистості, виступає гарантом формування потреби постійного пошуку, накопичення знань, розуміння їх сенсу та значення, самостійного використання, є необхідною для постійного професійного зростання майбутніх учителів з урахуванням вимог сучасності.

Аналіз останніх публікацій. Проблема організації самостійної роботи студентів в процесі підготовки до майбутньої освітньої професійної діяльності є однією з ключових у науково-педагогічних дослідженнях. Самостійна робота є складним педагогічним явищем, при дослідженні якого науковці обирають різні напрями. Так, Л. Аристова, В. Буряк, Є. Голант, Л. Жарова, В. Козаков, Б. Коротяєв, І. Лернер, О. Нільсон, І. Огородников, В. Паламарчук, П. Підкасистий, О. Савченко, А. Усова, Т. Шамова та ін. на теоретичному та практичному рівнях розглядали проблему організації самостійної роботи студентів у процесі оволодіння знаннями. Обґрунтування принципів, на основі яких будується самостійна робота студентів, міститься у працях Ю. Бабанського, В. Загвязинського, Ч. Купісевича, В. Оконя, М. М. Скаткіна та ін. Поняття самостійної роботи, класифікація її видів, визначення місця в навчально-виховному процесі знайшли відображення у дослідженнях А. Алексюка, О. Мороза, В. Забранського, Л. Лутченко, В. Шавальнової, І. Шайдур та ін.

Не вирішена раніше частина проблеми. На сьогодні в дослідженні проблеми організації самостійної роботи студентів у системі професійної підготовки є чималий науковий доробок. Проте проблема побудови самостійної, технологічно організованої роботи майбутніх учителів загальноосвітнього закладу (зокрема учителів історії) досліджена недостатньо, чим і зумовлена актуальність даної статті.

Мета статті полягає у розкритті суті і ролі самостійної роботи студентів як специфічного виду навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів історії; продемонструвати доцільність використання педагогічних технологій у процесі організації самостійної роботи студентів у системі вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, організація самостійної роботи майбутніх учителів історії потребує визначення місця самостійної роботи як категорії педагогіки. Ця проблема розв'язується по-різному у педагогічній науці.

В більшості представлених у науковій літературі визначень самостійна робота розглядається як: діяльність студентів, що протікає без безпосереднього керівництва викладача, хоча спрямовується і організується ним; специфічний педагогічний засіб організації і керування самостійною діяльністю студентів у навчальному процесі, яка повинна включати метод навчального чи наукового пізнання; специфічний вид навчально-пізнавальної діяльності чи сполучення декількох видів; різноманітні види індивідуальної та групової пізнавальної діяльності студентів, що здійснюється ними на аудиторних заняттях та у позанавчальний час.

Таким чином, у сучасній вітчизняній дидактиці самостійна робота студентів розглядається, з одного боку, як вид навчальної праці, який здійснюється без безпосереднього втручання викладача, але під його керівництвом, а з іншого - як засіб залучення студентів до самостійного оволодіння методами самостійної пізнавальної діяльності й розвитку інтелектуальних потенційних можливостей кожної особистості, але цього можна досягти лише тоді, коли вона організується і реалізується у навчально-виховному процесі як цілісна система, що пронизує всі етапи навчання студентів у вищому закладі освіти.

Самостійна робота студентів - це обов'язкова складова його навчальної діяльності. Так, А. Молибог розглядає самостійну роботу як основу вищої освіти [1, с.279]. Дослідник А. Петров під самостійною роботою розуміє навчання, яке характеризується здатністю учнів свідомо ставити перед собою ті чи інші задачі, цілі; планувати свою діяльність, здійснювати її та рефлексувати [2, с.120].

Технологія виконання самостійної роботи студентом багато в чому залежить від того, наскільки він володіє методами опрацювання наукових джерел, наскільки опанував уміння конспектування, складання тез, виписок, підготовки рефератів, що надалі стане основою для написання курсових та дипломних робіт. Викладач також визначає вид самостійної роботи (план, тези, виписки, конспект чи реферат), що повинен виконати студент, де і яким чином він прозвітує про виконання завдань для самостійної роботи.

Оскільки визначене викладачем завдання студент виконує самостійно, плануючи свій час, місце та порядок його виконання і займається цією діяльністю самостійно, без контролю за цим процесом з боку викладача, самостійну роботу можна назвати лише частково керованою. При цьому варто наголосити, що ступінь самостійності студентів при виконанні різних видів самостійної роботи буде різним на окремих етапах їх навчання у ВНЗ і залежатиме від дидактичної, методичної, пізнавальної, розвиваючої та виховної мети.

Таким чином, самостійна робота студентів - це спланована, організаційно і методично спрямована пізнавальна діяльність, що здійснюється без прямої допомоги викладача для досягнення конкретного результату. Її складовою частиною є самостійна робота, яка здійснюється під керівництвом і контролем викладача за рахунок скорочення обов'язкових аудиторних занять.

Важливою умовою організації самостійної роботи студентів є використання інтенсивної педагогіки, яка передбачає втілення у навчально-виховний процес активних методів навчання. Відповідно, визначення сутності та специфіки педагогічних технологій організації та управління самостійною роботою студентів є сьогодні особливо важливим.

Педагогічна технологія у сучасній педагогічній науці розглядається: як мистецтво використання результатів наукових досліджень у сфері освіти; як проект педагогічної системи, яка реалізується на практиці; як сукупність засобів і методів навчально-виховного процесу, які безперечно приведуть до запланованого результату; як процес цілеутворення та об'єктивного контролю за отриманими результатами; як системний метод створення, використання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів у їх взаємодії.

Таким чином, педагогічна технологія дає повну уяву про весь навчально-виховний процес, що спрямовується на цілком визначений результат і включає обов'язковий опис початкового й кінцевого станів, складу його учасників, цілей і завдання, принципів реалізації і управління, зміст, методи і форми організації, хід процесу тощо. Вихідним моментом педагогічних технологій є попереднє проектування окремих елементів, етапів, з метою їх упорядкування та прогнозування.

Застосування педагогічних технологій на практиці відбувається за допомогою інформаційних технологій, які розуміють як системи накопичення, зберігання, пошуку, обробки та подання інформації. Нові інформаційні технології (НІТ)- це інформаційні технології, засновані на використанні ЕОМ та телекомунікаційних засобів. Вони передбачають одержання нової інформації, нового знання.

Наведемо у якості прикладу розроблену самостійну, технологічно організовану роботу студентів з виконання тематичних творчих проектів. Важливою при цьому є побудова змісту фахової навчальної дисципліни у вигляді евристичних завдань. Виконання спеціальних завдань згідно кожного технологічно побудованого етапу освоєння фахової історичної дисципліни здійснюється з використанням методу занурення особистості у ціннісний контекст матеріалу, що вивчається, і у процес творчого рішення завдань. Шляхом такого занурення стимулюється побудова навичок творчого оволодіння змістом фахової дисципліни, формуються соціально і професійно спрямовані мотиви такого засвоєння.

Зазначимо позиції, дотримання яких є важливим для виконання студентами евристичних завдань:

- формування світоглядної свідомості особистості на основі наукового світорозуміння і соціального усвідомлення студентами закономірностей історичного розвитку компонентів загальнолюдських цінностей на території України у XVII-XVIII столітті – етнокультурного, національного та загальноєвропейського;

- формування практичної готовності майбутніх учителів до творчого використання засвоєних знань, умінь у професійній діяльності на основі актуалізації емоційно-ціннісного переживання історико-культурних традицій українського народу у світоглядному усвідомленні особистості.

Наведемо приклад розроблених евристичних завдань для вивчення фахових дисциплін "Історія України" (період XVII-XVIII століття) та "Охорона та збереження пам'яток історії та культури".

1. Завдання, спрямовані на розвиток рефлексивного, позитивного світосприйняття, духовно-моральне і соціальне освоєння світу

1. У формі есе поміркуйте над будь-яким з нижчезазначених висловлювань видатних людей:

- "Наскільки люди освіченіші, настільки вони вільніші" (Вольтер);

- "Історія – учителька життя" (Цицерон);

- "З історії ми черпаємо досвід, на основі досвіду утворюється найживіша частина нашого практичного розуму" (Гердер);

- "Людиною стати – це мистецтво" (Новалис);

- "Шматочок справжньої історії – це така рідкість, що ним треба дуже дорожити" (Джеферсон);

- "Знання без совісті – загибель душі" (Рабле);

- "Я не знаю іншого способу міркувати про майбутнє, окрім погляду на минуле" (Патрик Генрі);

- "Історична подія є завершеною не тоді, коли вона відбулася, а лише після того, як вона стала надбанням нащадків" (Стефан Цвейг).

2. Напишіть твір-роздум на одну з тем що пропонуються нижче:

- Сучасний вчитель історії: завдання діяльності і якості особистості;

- Уроки історії в житті людини і суспільства;

- Історико-культурні традиції моєї родини;

- Пам'ятка історії та культури що зацікавила мене.

3. У вигляді міні-твору прокоментуйте одну з запропонованих приказок і прислів'їв. Які явища в них відзеркалено?

- Хочеш знати дорогу – запитай тих, хто ходив по ній.

- Говори не про те, що прочитав, а про те, що зрозумів.

- Сім мудреців дешевше однієї освіченої людини.

- Учення – насіння знань, а знання – насіння щастя.

- Бути вчителем, переставши бути учнем, неможливо.

- Час – чесний чоловік.

- Із усіх критиків найбільш великий, найгеніальніший, найбільш безгрішний – час.

II. Завдання, спрямовані на розвиток дослідницьких умінь, логічних і діалектичних навичок

Напишіть аналітичну письмову роботу на одну з наступних тем:

- Проблеми вивчення історії України XVII-XVIII (XIX) століття;
- Еволюційний аналіз феномену українського козацтва на основі боротьби за відновлення державності;
- Європейське Відродження і українська культура: порівняльний аналіз;
- Охорона культурної спадщини ... області (району): проблеми і перспективи розвитку;
- Сучасний погляд на проблему втраченої історико-культурної спадщини України.

III. Завдання, спрямовані на розвиток аналітичних здібностей студентів

Підготуйте реферат на одну із запропонованих тем:

- Історія України як засіб духовно-патріотичного виховання школярів;
- Національний характер і його відображення в історії України;
- Пам'ятка, як символ відновлення історичної пам'яті і відродження національної культури українського народу

- Запорізька Січ та її прогресивна роль в історії українського народу;
- Гайдамацька Коліївщина як урок історії українського народу XVIII ст.

Наведемо приклад розробленої технології організації виховної діяльності майбутнього учителя історії в контексті вивчення студентами фахової дисципліни "Охорона та збереження пам'яток історії та культури".

Технологія організації виховної діяльності

(на прикладі підготовки студентами просвітницької лекції)

Мета технології – вироблення і закріплення у майбутніх учителів історії:

- позиції переконаного носія історико-культурних національних традицій;
- практичної готовності до виховної діяльності в освітній сфері.

Досягнення мети цієї технології залежить від наявності самоактуалізації особистості майбутнього спеціаліста, виникнення якої залежить від актуалізації (аналізу, пробудження в собі, відчуття в собі) таких індивідуальних світоглядних позицій:

- високе ціннісне ставлення до історії свого народу;
- усвідомлення ідеї духовної наступності поколінь;
- сприйняття ролі носія історико-культурних традицій в сучасному суспільстві і потреби в даній діяльності;

- потреба у науковому, повному і об'єктивному висвітленні історичних подій;

- усвідомлення необхідності збереження пам'яток історії та культури в інтересах нинішнього і прийдешніх поколінь.

Організаційний етап:

- вибір теми лекції;
- підбір матеріалу (наукові джерела, засоби зорової наочності та ін.);
- підготовка доповіді.

Рекомендації щодо підготовки просвітницької лекції:

- науковість, інформативність, доказовість й аргументованість викладу інформації;

- чітка структура і логіка розкриття змісту лекції, підкріплена логічними висновками світоглядного значення;

- використання міжпредметних зв'язків у процесі відбору матеріалу, що сприяє його більш широкому засвоєнню в системі духовної культури;

- цілісність у інтерпретації інформації в плані важливості для минулого, сучасності і майбутнього нашого суспільства;

- активізація світоглядної рефлексії слухачів за допомогою підготовлених запитань для роздумів, цитат, афоризмів тощо;

- емоційність викладу інформації, що досягається чіткою, живою, образною, інтонованою мовою;

- налагодження живого контакту з аудиторією, стимулювання її емоційного відгуку;

- відкритість власної позиції до теми виступу;

- адаптивність матеріалу, що викладається до конкретної аудиторії з урахуванням професійних, вікових та інших особливостей слухачів.

Після проведення лекції необхідно є рефлексія особистості згідно наступних індивідуальних позицій:

- чи відбулось самоствердження в ролі носія історико-культурних національних традицій;
- чи змінилось особисте ставлення до діяльності зі збереження історичної національної пам'яті;
- чи відбувся контакт з аудиторією й емоційний відгук слухачів;
- самоаналіз діяльності;
- перспективи подальшої роботи в цьому напрямі.

Висновок. Отже, самостійна робота - один із обов'язкових видів навчально-пізнавальної діяльності студента, що виконує різні функції, серед яких важливе значення мають: навчальна, яка полягає в опрацюванні першоджерел, що сприяє більш глибокому осмисленню вже засвоєної суми знань; пізнавальна, призначення якої полягає в опануванні новою сумою знань, розширенні меж світогляду; коригуюча, що передбачає

осмислення новітніх теорій, концепцій, категорій, підходів до визначення сутності відомих понять, напрямків розвитку науки і т.п.; стимулююча, сутність якої полягає у такій організації самостійної роботи, коли студент отримує задоволення від результатів пізнавальної діяльності; виховна, що спрямована на формування таких якостей, як воля, цілеспрямованість, відповідальність, дисциплінованість; розвиваюча, що спрямована на розвиток самостійності, творчості, дослідницьких умінь особистості.

Формування якісно нового рівня підготовки учителів історії потребує нових підходів і до змісту, і до організації навчально-виховного процесу, у зв'язку з чим посилюється роль самостійної діяльності студентів та виникає необхідність її удосконалення.

Література

1. Молибог А.Г. Вопросы научной организации педагогического труда в высшей школе / А.Г. Молибог. – М.: Высшая школа, 1971. – 396 с.
2. Петров А.В. Педагогические аспекты мобилизации активности участников групповой работы // Ученые записки Института непрерывного педагогического образования. – Выпуск 4, книга 1. – В. Новгород: НовГУ им. Я. Мудрого, 2002. – С.120-124.

УДК 371.13:93/94]: 069.12

Снагощенко В.В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики викладання
суспільних дисциплін Сумського державного
педагогічного університету ім.А.С.Макаренка

МУЗЕЙНО-ОСВІТНІЙ РЕСУРС У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

Розкривається специфіка змістового аспекту професійної підготовки майбутнього вчителя історії потребує залучення якісно нових ресурсів у процес його фахової підготовки. Одним з таких ресурсів є використання музейних засобів як скарбниці моральних і духовних здобутків народу, невмирущих традицій минулого. У статті йдеться про використання музейно-освітнього ресурсу у професійній підготовці майбутнього вчителя історії.

Ключові слова: музейно-освітній ресурс, професійна підготовка майбутнього вчителя історії, музейна педагогіка.

Снагощенко В.В. Музейно-образовательный ресурс у професійній підготовці майбутнього учителя історії.

Раскрывается специфика содержательного аспекта профессиональной подготовки будущего учителя истории требует привлечения качественно новых ресурсов в процесс его специальной подготовки. Одним из таких ресурсов является использование музейных средств как сокровищницы моральных и духовных ценностей, невмирущих традиций прошлого. В статье рассказывается об использовании музейно-образовательного ресурса в профессиональной подготовке будущего учителя истории.

Ключевые слова: музейно-образовательный ресурс, профессиональная подготовка будущего учителя истории, музейная педагогика.

Snahoschenko V. Museum and educational resources in the professional training of History teachers-to-be.

The specificity of professional History teacher-to-be training contextual aspect requires the involvement of qualitatively new resources in the process of his professional training. One of such resources is the use of museum means as a treasure of people's moral and spiritual achievements, enduring traditions of the past. The use of museum and educational resources in the professional training of History teachers-to-be is considered in the article.

Keywords: museum and educational resources, History teacher-to-be training, museum education.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції вітчизняної системи освіти в європейській освітній простір особливої актуальності набуває якісне викладання навчальних дисциплін гуманітарного циклу. Особливий акцент робиться на підготовці спеціалістів з історичних дисциплін, що сприяє якісному засвоєнню знань, розвитку критичного мислення, національної свідомості та патріотизму. Специфіка змістового аспекту професійної діяльності вчителя історії потребує залучення якісно нових ресурсів у процесі його фахової підготовки. Одним з таких ресурсів є використання музейних засобів як скарбниці моральних і духовних здобутків народу, невмирущих традицій предків.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукових джерел засвідчує, що теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутнього вчителя закладено у працях В. Андрущенка, М. Боритка, С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Краєвського, В. Кременя, Г. Драйдена, Н. Ничкало, В. Огнев'юка, В. Орлова, М. Ярмаченка. Ефективні педагогічні технології аналізуються у працях українських та російських